

ÄÄNEN ULOTTUVUUDET

*Michel Chion: Audio-Vision
— Sound on the Screen.
Toimittanut ja kääntänyt
Claudia Gorbman. New
York: Columbia University
Press 1990. 239 s.*

Michel Chion on kirjoittanut monta huomattavaa elokuvan ääntä käsittelevää teosta, mutta ilmeisesti vasta nyt, Claudia Gorbmanin ansiosta, hänen ajatteluaan on tuotu ranskaa taitamattomien ulottuville. *Audio-Visionissa* hän luo synteisiä aikaisemmista kirjoituksistaan ja tuloksena on selkeä ja kokonaisvaltainen esitys äänen ulottuvuuksista elokuvassa. Gorbmanin käännös on erinomaisen sujuva ja helpolukuinen.

Chion lanseeraa paljon omaa terminologiaa, josta on tuloksena pääsääntöisesti äänen problematiikkaa elokuvassa kirkkaasti valottavaa käsitteistöä. *Lisäarvolla* (added value) hän tarkoittaa "ilmaisullista ja informatiivista lisää, jolla ääni rikastaa tiettyä kuvaa siten, että niin välittömässä kuin muistettussakin kokemuksessa tämän informaation tai ilmaisun mielletään 'luonnollisesti' olevan lähtöisin nähdystä, sisältyvän kuvaan itseensä." (s.5) Chion loistaa juuri kyvyllään suhteuttaa ääni kaikkine parametreineen kuvaan ja ennen kaikkea kulloiseenkin dramaattiseen tilanteeseen. Sen rinnalla oletettu "akustinen realismi" tai todenkaltaisuus ovat täysin toissijaisia. Tämä seikka korostuu senkin myötä, kun reprodusoitujen äänten osuus ympäristössämme kasvaa.

Chion erittelee huolellisesti äänen erilaisia funktioita elokuvassa. *Akusmaattisella* (acousmatic) äänellä hän tarkoittaa ääniä, joiden lähde ei ole näkyvissä. Sellainen voi olla joko passiivista tai aktiivista, eli se voi olla vain diegeettistä maailmaa täydentävää taustääntä tai sitten tavalla tai toisella dramaattisesti relevanttia. Entä ovatko taustäänet jatkuvaa hälyä vai yksittäisiä äänielementtejä (elements of auditory setting)? Onko niillä enemmän tai vähemmän draaman käännteitä, dialogia tai vaikkapa leikkausta aksentioivia tai kommentoivia tehtäviä? Entä kun odotettua ääntä ei kuulukaan? Miten ääntä käytetään muokkaamaan tuntua ajan kulusta?

Kysymys synkroniasta nostaa esille monia mielenkiintoisia seikkoja. *Synkroniapiste* (point of synchronization) on merkille pantava kohta, jossa äänitapahtuma ja visuaalinen tapahtuma kohtaavat täydessä synkroniassa. Vaikutelma on samantapainen kuin voimakkaasti aksentoidulla soinnulla musiikissa. *Synkresis* (synchresis) on Chionin luoma uudissana, yhdistelmä sanoista *synkronia* ja *synteesi*. Sillä hän tarkoittaa sitä "spontaania ja vastustamattomaa juotosta, joka syntyy audiaalisen ja visuaalisen ilmiön välillä kun ne tapahtuvat samanaikaisesti" (s.63). Yhdistymisellä ei tarvitse olla mitään rationaalista tai diegeettistä motivaatiota. Mutta juuri synkresis tekee jälkiäänityksen ja dubbauksen mahdolliseksi: samanaikaisuus saa meidät tulkitsemaan äänen liittyvän näkemäämme, vaikka ääni ei olisikaan erityisen 'realistinen'. Eräänlainen synkresis-efekti syntyy silloinkin,

kun joku ääni on yllättäen muita kovempi.

Muutamalla esimerkillä Chion havainnollistaa äänten luomia vaikutelmia tietyissä konteksteissa. Erään hieman puistattavan esimerkin mukaan sama ääni saattaa liittyä niin vesimelonin mätkähtämiseen lattialle kuin pään iskeytymiseen tohjoksi sotaelokuvassa. Todellistakin elokuvista ottamansa esimerkit Chion kuvaa niin ytimekkäästi, että jopa kyseistä elokuvaa tuntematon saa niistä hyvän käsityksen kuvattavan äänen laadusta tietyssä dramaattisessa tilanteessa.

Chion huomauttaa myös, että vanha yksikanavainen äänentoisto saattaa synnyttää tilavaikutelman siinä missä Dolby surround stereokin. Ehkä paremmankin, sillä jälkimäinen saa helposti aikaan "joku puhuu kulisseyttä vaikutelman". Sen sijaan katseet ja muut henkilöiden reaktiot yhdessä äänen voimakkuuden ja värin säätelyn kanssa riittävät ohjaamaan äänen tulkintaamme monotoistossakin. Tähän problematiikkaan liittyvät myös kysymykset *kuulopisteestä* (point of audition, tavallaan vastine point of view:lle eli näkökulmalle) ja sen asemoitumisesta objektiivinen-subjektiivinen akselille. Jälleen meitä johdattaa tässä suhteessa useimmin kuva kuin ääni itse.

Chion antaa myös vinkkejä opetustilanteita varten. Pelkän ääniraidan soittaminen opiskelijoille paljastaa monia vaikeuksia. On vaikea pelkää kuvata ääntä, koska meillä on taipumus yrittää hypätä suoraan äänen lähteen ja merkityksen tunnistamiseen.

Henry Bacon